

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-ETKİLİLİK-YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bahriye TERLEMEZ¹, Filiz DİLEK² Neslihan DEMİR³

Özet

Öz-etkililik-yeterlik bireyin belirli bir performans düzeyini başarma kapasitesine ilişkin yargısı olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik düzeylerini incelemektir. Araştırmanın evrenini Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma örnekleme, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup, Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulundan 376 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama aşamasında, Sherer ve arkadaşları (1982) tarafından geliştirilen ve Gözüm ve Aksayan (1999) tarafından Türkçe 'ye çevrilip güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılan "Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Verilere göre, ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) ,881 olarak bulunmuş ve verilerin analizi için ilk olarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, ardından parametrik olmayan istatistik yöntemlerden Kruskal Wallis, Mann-Whitney-U testi ve Spearman Korelasyon analizleri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin öz etkililik-yeterlik ölçeği puan ortalaması 70,63±0,52'dir.

Anahtar Kelimeler: Öz Etkililik-Yeterlik, Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Davranışı

EXAMINATION OF SELF-EFFICACY LEVELS OF UNDERGRADUATE STUDENTS STUDYING IN THE HEALTH SERVICES VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS AT NAMIK KEMAL UNIVERSITY

Abstract

The self-efficacy is defined as a judgment on the capacity of individuals to achieve a particular level of performance. The purpose of this study to examine of self-efficacy levels of undergraduate students' studying in the health services vocational school students at Namık Kemal University. The research population is Namık Kemal University Health Services Vocational School students. The study sample was determined by simple random sampling method and consists of 376 students from Namık Kemal University Health Service Vocational School. In data collection of the study, "Self-Efficacy Scale", which was developed by Sherer et al. (1982) and whose reliability and validity studies were conducted by Gözüm and Aksayan (1999) after translating the scale into Turkish. According to the data, reliability coefficient (Cronbach Alpha) is calculated as .881 and the data is analyzed by Kruskal Wallis, Mann-Whitney-U and Spearman correlation test. According to the results of the study, the students' average points of self-efficacy scale is 70,63±0,52.

Keywords: self-efficacy-sufficiency, Behavior of Vocational College Students

¹ Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, bterlemez@nku.edu.tr

² Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, fdilek@nku.edu.tr

³ Doktora Öğrencisi, Adnan Menderes Üniversitesi, watashi_wa_nesarihan_desu@hotmail.com

Giriş

Olgunlaşma, güdüler, duyu organları, zekâ, yaş, dikkat, hazır bulunuşluk, uyarıcı azlığı, fiziki koşullar, psikolojik ortam gibi kavramlar öğrenmeyi etkileyen bazı faktörler arasında yer almaktadır. Öz yeterlilik algısı da bu kavramlar arasında bulunmaktadır (Çetin, 2008). Kavram İngilizce karşılığıyla “self efficacy” olarak bilinmekte ve ilk kez Stanford Üniversitesi'nden psikolog Albert Bandura tarafından 1977 yılında ileri sürülen “sosyal öğrenme kuramı” kuramı kapsamında yer almasıyla irdelenmeye başlanmıştır (Gül ve Adıgüzel, 2015). Bu kurama göre bireyin gösterdiği davranışta sonuca ulaşabileceğine yönelik inancı daha aktif davranış göstermesini yaşamının kontrolünü kendi elinde tutabilmesini sağlamaktadır (Yentür Doni Vd.,2009). Sosyal öğrenme kuramına göre, güçlü öz yeterliliğe sahip bireyler gelecekteki eylemlerine yönelik sonuç beklentileri daha pozitif ya da daha az negatif beklentilere sahiptir (Luszczynska vd., 2005).

Self-efficacy terimine kavram olarak bakıldığında Türkçe literatürde iki şekilde yer almaktadır. Aksayan ve Gözüm (1998) öz-etkililik olarak; Senemoğlu (1998) öz-yeterlik olarak belirtmiştir. Senemoğlu (1998) tarafından öz-yeterlik (self-efficacy) olarak adlandırılan Öz-etkililik kavramı, bireyin davranışları üzerinde etkili olan bilişsel algılama faktörleri arasında yer almaktadır (Gözüm ve Aksayan, 1999). Bandura (1994) öz yeterliliği, “bireylerin yaşamlarını etkileyen olayların üstesinden gelme kapasite ve becerileri hakkındaki inançları” olarak tanımlanmaktadır.

Öz etkililik-yeterlilik, bireyin becerilerini kullanarak yapabileceğine ilişkin yargılarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır bireyin becerilerinin bir fonksiyonu değildir (Azar, 2010). Yani bireyin belli bir performansı göstermek için gereklilikleri organize edip, bu etkinlikleri başarılı şekilde yapabilme yeteneğine yönelik inancıdır (Aksoy ve Diken, 2009). Bıkmaz'a göre (2002) de öz etkililik-yeterlilik, bireylerin olası durumlar ile başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine ilişkin kendilerinde oluşan yargılarla ilgilidir. Oluşan yargılar, doğru ya da yanlış etkinliklerin ve çevresel düzenlemelerin seçimini yani bireyin davranışlarını etkilemektedir. Öz etkililik-yeterlik, bireyin nasıl hissedeceği, düşüneceği ve davranacağını belirleyen önemli özelliklerindedir (Schwarzer ve Fuchs, 1995). Öz yeterlilik inancı bireylerin olası bir sorunla ya da hoş olmayan bir deneyimle karşılaştıklarında, bu duruma karşılık ne kadar çaba sarf göstereceklerini belirlemektedir. Bireyde düşük öz etkililik-yeterlilik duygusu depresyon, anksiyete ve çaresizlik olarak ortaya çıkabilmekte; ayrıca böyle bireylerin düşük öz güvene sahip oldukları ve bireysel başarıları ile gelişimleri hakkında kötümser düşüncelerin oluşmalarına izin verdikleri bilinmektedir. Güçlü bir bitirme hissi ise, işlemleri kavramayı kolaylaştırmakta ve bireydeki akademik performansı artmasını sağlamaktadır. Bir zorlukla karşılaşan bireyin kendi yetenekleri konusunda önemli endişeleri mevcutsa, birey güçlük durumunu ortadan kaldırmak için çabalarını yavaşlatabilmekte ya da tamamen vazgeçebilmekte ama yeteneklerine güvenene birey güç durumda daha çok çaba harcayacak ve bu durumu çözmek için azimli davranmaktadır (Bıkmaz, 2002 ; Yentür Doni Vd., 2009).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında, bireysel etkililik inançları dört önemli bilgi kaynağına bağlı olmakta ve bireyin öz yeterlilik düzeyi bu dört kaynağa bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kaynaklar; başarı deneyimleri, dolaylı deneyimler, dolaylı deneyimler, duygusal durumlardır. Başarı deneyimleri: bireyin daha önce yaptığı davranışların ya da eylemlerin tekrar yapılması sonucunda başarısını artması sonucu öz yeterliliğinin artması ancak tam aksi durumda da düşebileceği ile ilgilidir. Dolaylı deneyimler: başka birinin başarılı bir eylem yaptığını gören kişinin kendisinin de bunu yapacağını düşünmesi veya bu durumun tersini düşünmesi ile ilgilidir. Sözel ikna; bireyin zorluklarla karşılaştığında başkası tarafından verilen sözel destek sayesinde öz yeterliliğini artabileceği ile ilgilidir. Duygusal durumlar: bireylerin yaşadığı stres ya da zor durum gibi duygusal durumların kişisel öz yeterliliğini etkilemesi ilgili bilgi kaynağıdır (Bandura, 1977; Gül ve Adıgüzel, 2015). Bu kaynaklardan etkili olanı bireyin bizzat kendisi tarafından elde edilen deneyimlerdir. Çünkü öz yeterlik inançları bireylerin kendileri için belirledikleri amaçları, bu amaçlara ulaşmak için ne kadar çaba gösterecekleri, amaçlarına ulaşmak için karşılaştıkları güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalabileceklerini ve başarısızlıklar karşısındaki ne tür tepkiler göstereceklerini etkilemektedir (Bıkmaz, 2004; Otacıoğlu, 2008).

Öz etkililik-yeterlilik duruma bağlı özel inanç ve algı olarak kavramlaşmıştır ancak bununla birlikte bireyin genel öz-etkililik-yeterlilik algısı duruma özel beklentisine de katkıda bulunmaktadır (Sherer ve ark., 1982). Öz etkililik-yeterlilik düzeyi, harekete geçmek için bireydeki güdüleri engelleyebilir ya da artırabilir. Öz etkililiği yüksek olan bireyler daha karmaşık ve riskli görevleri üstlenebilmekte ve bu bireylerin hedefleri de yüksek olmaktadır. Ayrıca bu bireyler bu hedeflere ulaşmak için azimle çalışmaktadırlar. (Keskin ve Orgun: 2006) Bir engelleme ile karşılaşıldığında ise, öz-etkililik-yeterlilik algısı yüksek olan bireyler kendilerini daha çabuk toparlayıp hedeflerine ulaşmak için mücadelelerini sürdürmektedirler. Sonuç olarak öz etkililik ve yeterlilik algısı bireyin stresle başa çıkma kapasitesinin bir yansıması olarak görülebilmektedir (Schwarzer ve Fuchs, 1995).

Bandura ve arkadaşları akademik öz etkililik-yeterliliğin düşük olduğu çocuklarda depresyon düzeyinin yüksek ve problemleri davranışların daha fazla olduğunu belirtmiştir. Güçlü bir öz yeterlilik bireyde başarı ve iyilik halinin oluşmasını ve en önemlisi kişisel gelişimi ve becerilerin çeşitlenmesini sağlamaktadır (Yıldırım ve İlhan, 2010). Bununla birlikte birey öz-etkililik-yeterlilik algılarını bir başkasına aktarabilmektedir. Örneğin Zhao H vd. (2005) yapılan bir araştırmada öz etkililik-yeterlilik algısı yüksek olan annelerin diyabetik çocuklarının öz-bakım ve kendi kendine idare süreçlerinin düşük olan gruba göre oldukça iyi olduğu sonucu elde edilmiştir (Yentür Doni Vd., 2009).

Öğrencileri günün çağdaş koşullarına hazır hale getirmek, bu ortama uygun, mesleki bilgi, beceri, davranış kazandırmak üniversite önlisans eğitiminin hedefleri arasında yer almaktadır. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencileri, okulda teorik ve uygulamalı dersler aracılığıyla elde ettikleri bilgi ve becerileri, mesleki teknolojik gelişmeleri takip ederek bireysel ve iş hayatlarında kullanabilir ve bunlar sayesinde istedik davranışlar geliştirebilir hale gelmelidirler. Çünkü sağlık alanı üzerinde önemle durulması gereken, hayati önemin göz önünde bulunması gereken alanlar arasında yer almaktadır. Bu alandaki öğrencilerin eğitimleri sürecinde Öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin bilinmesi, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak stratejilerin geliştirmeleri konusunda öğrencilere destek olma ve öğretimi gerçekleştiren eğitimcilere de kendilerini ve öğrencilerini daha iyi tanıma kılavuzluk edecektir. Epçaçan ve Demirel'in de (2011) çalışmalarında belirttiği gibi öz yeterlilik algısı ile

yüksek veya düşük başarı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü yüksek başarılı bireyler, sahip oldukları yeteneklerinden dolayı üstlenmiş oldukları görevi her zaman başarıyla yapabileceklerine inanmakta; ancak düşük başarılı bireyler bir görevi başarıyla tamamlama konusunda kendilerinden emin olmamakta ve davranışlarında da bunu sergilemektedirler. Bu durum eğitimde de bu şekilde yer almaktadır. Yüksek Öz etkililik-yeterlilik algısına sahip olan öğrenciler öğrenmede etkin ve katılımcı olmaktadır. Bu öğrenciler, düşük öz etkililik-yeterlilik algısına sahip öğrencilerle karşılaştırıldığında akademik konularda daha gayretli, kararlarında ve çalışmalarında ısrarlı ve sabırlı davranışlar göstermekte, daha çok çalışmaktadırlar.

Eğitimde öğrencilerin Öz etkililik-yeterliliklerine önem verilmez ise bazı kaçınılmaz sonuçlarla karşılaşılacağı sonucu göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü öğrencilerin düşük öz yeterliliğe sahip olma durumları uzun sürdüğünde öğrencilerde öğrenilmiş çaresizlik davranışı ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden, eğitimde öğrencilerin öz yeterlilik inançlarının ve öz yeterlilik kaynağını oluşturan faktörlerin bilinmesi önemlidir ve eğitime yön tayin edilmesini katkı sağlayacaktır (Gül ve Adıgüzel, 2015).

Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda eğitim gören bireylerin, gelecekte hastaneler, diğer sağlık kuruluşlarında ve kreş, anaokulu gibi çocuk bireylerin eğitimlerinde görev almaları nedeniyle öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Çünkü sağlık kurumları; birçok meslek grubunu barındıran karmaşık organizasyonlar iken kreş ve anaokulu gibi organizasyonlarda bireyin davranış kalıplarının eğitim açısından ilk olarak şekillenmeye başladığı alanlar olmaktadır. Bu yüzden çalışma hayatlarında buralarda görev alacak bireylerin kendine güvenen, doğru kararlar alan, gerektiğinde inisiyatif kullanabilen, zorluklara boyun eğmeyen, girişimci, başarı için çaba sarf eden, takım çalışmasına uyumlu bunun yanında iletişim becerilerini kullanabilen bireyler olmaları gerekmektedir. Sayılmış olan tüm bu özellikler toplandığında Öz etkililik-yeterliliği yüksek bireylere ait nitelikler olduğu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Yapılan bu çalışmada da öğrencilerin Öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi ve öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin okul başarısı, yaş, cinsiyet, sınıf, bölüm, yaşanılan yer (köy, kasaba, şehir), mezun olunan lise, anne ve babanın öğrenim durumu ve sosyal faaliyetlere katılma durumuna göre öz etkililik-yeterlilik seviyeleri araştırılmıştır. Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesidir

Yöntem

Bu araştırma, Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin Öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma örnekleme, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup, Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulundan 376 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmanın yapılması için gereken veriler, veri toplama yöntemlerinden anket uygulamasından elde edilmiştir. Araştırmaya ait anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Sherer ve arkadaşları tarafından 1982 yılında geliştirilen Öz etkililik-yeterlilik Ölçeği yer almaktadır.

Sherer ve arkadaşları tarafından 1982 yılında geliştirilen Öz etkililik-yeterlik Ölçeği Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği 1999 yılında Gözüm ve Aksayan tarafından yapılmış ve Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı 0.81, test-tekrar test güvenilirliği ise 0.92 olarak bulunmuştur (Yentür Doni vd; 2008). Bu araştırmanın Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0.881 olarak bulunmuştur.

Tablo 1: Öz etkililik-yeterlik düzeyini belirlemeye yönelik anket sorularının güvenilirlik analizi sonuçları

Cronbach's Alpha	N of Items
,881	23

Ölçek herhangi bir özgül alana özgü olmayan, genel ÖEY algısını ölçmektedir. Yirmi üç ifadeden oluşan 5'li Likert tipi bir öz-değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten en az 23, en çok 115 puan alınabilmektedir. Ölçekte, her bir madde için 1- Beni hiç tanımlamıyor, 2- Beni biraz tanımlıyor, 3- Kararsızım, 4- Beni iyi tanımlıyor, 5- Beni çok iyi tanımlıyor, seçeneklerinden birisinin işaretlenmesi istenmekte, her madde için verilen puan esas alınmaktadır. Ancak 2. , 4. , 5. , 6. , 7. , 10. , 11. , 12. ,14. , 16. ,17. , 18. , 20. , 22. maddeler ters yönde puanlanır. Alınan toplam puanın yüksek olması, genel ÖEY algısının yüksek olduğunu gösterir (Gözüm ve Aksayan, 1999). Ölçeğin dört alt faktörü vardır:

- Davranışa başlama: 2. , 11. , 12. , 14. , 17. , 18. , 20. , 22. maddeleri;
- Davranışı sürdürme: 4. , 5. , 6. , 7. , 10. , 16. , 19. maddeleri;
- Davranışı tamamlama: 3. , 8. , 9. , 15. , 23. maddeleri;
- Engellerle mücadele: 1. , 13. , 21. maddeleri içermektedir.

Araştırmada kullanılan ölçeğin alt faktörlerinin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeğinin alt faktörlerine yönelik güvenilirlik analizi sonuçları

	Cronbach's Alpha	N of Items
Davranışa Başlama	,890	8
Davranışı sürdürme	,836	7
Davranışı Tamamlama	,663	5
Engellerle Sürdürme	,401	3

Veri girişi ve veri analizinde SPSS v20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizi için ilk olarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, ardından parametrik olmayan istatistikî yöntemlerden Kruskall Wallis, Mann-Whitney-U testi, ve Spearman Korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan anket uygulamasında yer alan demografik özelliklere ait sorulara verilen cevaplara ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerinin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ		Frekans	Yüzde (%)
CİNSİYET	Kadın	329	87,5
	Erkek	47	12,5
YAŞ	17-19	184	48,9
	20-22	169	44,9
	23-25	14	3,7
	26+	9	2,4
LİSE TÜRÜ	Genel Lise	43	11,4
	Meslek Lisesi	302	80,3
	Anadolu Lisesi	20	5,3
	Süper Lise	1	0,3
	Diğer	10	2,7
AİLENİN GELİR DÜZEYİ	0-750 TL	55	14,6
	751-1500 TL	209	55,6
	1501-2250 TL	83	22,1
	2251-3000 TL	22	5,9
	3001 TL +	7	1,9
YAŞADIĞI YER	Köy	45	12,0
	Kasaba	21	5,6
	İlçe Merkezi	118	31,4
	İl Merkezi	98	26,1
	Büyükşehir	94	25,0
ARAŞTIRMAYA KATILAN ÖĞRENCİLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ		Frekans	Yüzde (%)
SOSYAL FAALİYETLERE KATILMA	Hiçbir zaman	82	21,8
	Nadiren	260	69,1
	Bazen	32	8,5
	Sık sık	1	0,3
	Her zaman	1	0,3
ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	Okuma-Yazma Yok	31	8,2
	İlkokul	224	59,6
	Ortaokul	60	16,0
	Lise	49	13,0
	Önlisans	8	2,1
	Lisans	3	0,8
BABA EĞİTİM DÜZEYİ	Lisansüstü	1	0,3
	Okuma-Yazma Yok	13	3,5
	İlkokul	185	49,2
	Ortaokul	92	24,5

	Lise	66	17,6
	Önlisans	10	2,7
	Lisans	8	2,1
	Lisansüstü	2	0,5
KARDEŞ SAYISI	0-3	316	84,0
	4-6	46	12,3
	7-12	14	3,7
ÖĞRENİM GÖRÜLEN PROGRAM	Çocuk Gelişimi	192	51,1
	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	54	14,4
	Tıbbi Dokümantasyon Teknikleri	80	21,3
	Yaşlı Bakımı	50	13,3
SINIF DERECEŚİ	Birinci Sınıf	198	52,7
	İkinci Sınıf	178	47,3
ÖĞRETİM ŐEKLİ	Normal Öğretim	274	72,9
	İkinci Öğretim	102	27,1

Bu bulgulara göre ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu 17-19 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcı öğrenciler çoğunlukla ilçe merkezlerinden gelmektedir ve yine çoğunlukla meslek lisesinden mezun öğrencilerdir. Öğrencilerin aile gelirleri yüksek olmamakla birlikte, anne ve babalarının eğitim seviyelerinin de yüksek olmadığı görülmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin %51,1'i Çocuk Gelişimi, %14,4'ü Tıbbi Laboratuvar Teknikleri, %21,3'ü Tıbbi Dokümantasyon Teknikleri ve %13,3'ü de Yaşlı Bakımı bölümünün öğrencisidir. Bu öğrencilerin %52,7'si örgün öğretimde, %47,3'ü de ikinci öğretimde eğitim almaktadır. Ayrıca öğrencilerin %72,9'u birinci sınıfta, %27,1'i ikinci sınıfta okumaktadır.

Anketin ikinci bölümünü oluşturan Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeği sorularına ilişkin yapılan faktör analizi sonuçlarına göre Kaise-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,917 çıkmıştır. Bu KMO değeri, ankette kullanılan Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeği alt faktörlerinin açıklayıcı yeterliliğinin iyi olduğunu göstermektedir. Faktör analizi sonucunda örnekleme açıklayan varyanslara ilişkin sonuçlara göre bütün faktörlerin birlikte açıkladıkları toplam varyans %54,754'dür. Analiz sonucunda, Gözüm ve Aksayan'ın (1999) çalışmasında belirttiği gibi 4 alt faktör bulunmuştur.

Tablo 4: Faktör analizi sonuçlarına göre KMO ve Bartlett's Test sonucu

KMO and Bartlett's Test	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	,917
Approx. Chi-Square	3477,754
Bartlett's Test of Sphericity	df 253
Sig.	,000

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapları sonucunda "Öz Etkililik-Yeterlilik"e ilişkin ortalamalar Tablo 5'de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin toplam ölçek

puan ortalaması açısından farklılık gösterdikleri görülmektedir. Bu farklılıkları etkileyen durumları incelemek için anketin demografik bölümünde yer alan sorularla ilişkili analizler yapılmıştır.

Tablo 5: Ankete katılan öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik ölçeğine verdikleri cevaplara ilişkin alt faktör ve toplam ortalamaları (n=376)

Alt Faktörler	Puan Aralığı	Min.	Max.	Ortalama	Standart Sapma
Davranışa Başlama	8-40	8,00	40,00	21,65±0,26	8,88
Davranışı Sürdürme	7-35	7,00	35,00	19,07±0,21	7,21
Davranışı Tamamlama	5-25	5,00	25,00	19,60±0,11	3,73
Engellerle Mücadele	3-15	4,00	15,00	10,30±0,07	2,67
Toplam	23-115	29,00	115,00	70,63±0,52	17,70

Araştırmada yapılan analizler sonucunda, anket uygulaması sonucu elde edilen verilerin non-parametrik özellikler taşıması nedeniyle, katılımcı öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeğine verdiği cevaplarda cinsiyet faktörü arasında bir fark olup olmadığını tespit etmek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Buna göre Tablo 6'da görüldüğü üzere, katılımcı öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p < 0,05$).

Tablo 6: Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeğine göre katılımcı öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre fark gösterip göstermediğine yönelik Mann-Whitney U testi sonuçları

Cinsiyet	N	Mann-Whitney U	p
Kadın	329	7074,500	0,346
Erkek	47		

Tablo 7: Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeğine göre katılımcı öğrencilerin çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları

Değişken	N	Kruskall Wallis	p	
Yaş	17-19 arası	184	3,444	0,328
	20-22 arası	169		
	23-25 arası	14		
	26+	9		
Ailenin Gelir Düzeyi	0-750	55	4,974	0,290
	751-1500	209		

	1501-2250	83		
	2251-3000	22		
	3001+	7		
Öğrenim Görülen Bölüm	Çocuk Gelişimi	192		
	Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	54	7,579	0,56
	Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik	80		
	Yaşlı Bakımı	50		
Yaşanılan Yer	Köy	45		
	Kasaba	21		
	İlçe Merkezi	118	13,350	0,010
	İl Merkezi	98		
	Büyükşehir	94		

Öz Etkililik-Yeterlilik ölçeğine göre, anket katılımcılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediklerini ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Bu analiz sonuçlarına göre katılımcı öğrenciler yaş, ailenin gelir düzeyi ve öğrenim görülen bölüm değişkenleri açısından bir farklılık göstermemektedir ($p < 0,050$). Sadece katılımcı öğrencilerin yaşadığı yer değişkenine göre grup ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,50$). Kruskal Wallis testi sonrasında tespit edilen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Bu testin sonucuna göre, katılımcı öğrenciler “yaşanılan yer” değişkeninde söz konusu farklılığın büyükşehirde yaşayanlar ile köy, ilçe merkezi ve il merkezinde yaşayanlar arasında olduğu görülmektedir. Bunun yanında kasabada yaşayanlarda bir farklılık tespit edilmemiştir.

Öz Etkililik-Yeterlilik ölçeğine ilişkin korelasyon analizi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre davranışa başlama ile davranışı sürdürme arasındaki korelasyon $r=0,818$, davranışı tamamlama ile arasındaki korelasyon $r=0,043$, engellerle mücadele ile arasındaki korelasyon $r=0,308$, marka ile arasındaki korelasyon $r=0,396$ ve fiyat ile arasındaki korelasyon $r=0,249$; davranışı sürdürme ile davranışı tamamlama arasındaki korelasyon $r=0,041$, engellerle mücadele ile arasındaki korelasyon $r=0,341$; davranışı tamamlama ile engellerle mücadele arasındaki korelasyon $r=0,425$ düzeyindedir. Ayrıca bu elde edilen korelasyon sonuçları, davranışı tamamlama faktörünün davranışa başlama ve sürdürme faktörleriyle olan korelasyon sonuçları haricinde $0,01$ düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuçlar ışığında Öz etkililik-yeterlilik ölçeğine göre davranışa başlama faktörü ile davranışı sürdürme faktörü arasında yüksek bir ilişki ($r=0,818$) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8: Korelasyon Analizi Sonuçları

	A	B	C	D
A. Davranışa Başlama	1			
B. Davranışı Sürdürme	,818**	1		
C. Davranışı Tamamlama	,043	,041	1	
D. Engellerle Mücadele	,308**	,341**	,425**	1
Ortalama	20,18	17,76	19,22	9,95
Standart Sapma	8,3	0,94	1,35	0,88

** .Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. (2-tailed).

Sonuç

Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin Öz etkililik-yeterlik düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada, araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin öz etkililik-yeterlik ölçeği puan ortalaması $70,63 \pm 0,52$ 'dir. Bu sonuca göre, öğrencilerin öz etkililik-yeterlik düzeyinin iyi olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu 17-19 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcı öğrenciler çoğunlukla ilçe merkezlerinden gelmektedir ve yine çoğunlukla meslek lisesinden mezun öğrencilerdir. Öğrencilerin aile gelirleri yüksek olmamakla birlikte, anne ve babalarının eğitim seviyelerinin de yüksek olmadığı görülmektedir. Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeği sorularına ilişkin yapılan faktör analizi sonuçlarına göre Gözüm ve Aksayan'ın (1999) çalışmasında belirttiği gibi 4 alt faktör bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapları sonucunda "Öz etkililik-yeterlik"e ilişkin ortalama bulgularına göre araştırmaya katılan öğrencilerin toplam ölçek puan ortalaması açısından farklılık gösterdikleri sonucu görülmüş ve demografik sorularla ilişkili analizleri yapılmıştır. Anket uygulaması sonucu elde edilen verilerin non-parametrik özellikler taşıması nedeniyle katılımcı öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeğine verdiği cevaplarda cinsiyet faktörü arasında bir fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan Mann-Whitney U testi öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin verdiği cevaplarda cinsiyetin etkileyici bir değişken olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun, erkek ve bayan öğrencilerin aynı sorumluluk inançlarına sahip olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Gül ve Adıgüzel (2015) tarafından yapılan "Sağlık Kurumları Yöneticiliği Lisans Bölümü Öğrencilerinin Öz Etkililik-Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışmada da öğrencilerin öz etkililik-yeterlik düzeylerinin cinsiyete göre değişmediği ile karşılaşılmış ve bu çalışma sosyal öz etkililik-yeterlik algıları açısından cinsiyet faktörünün etkili olmadığı bulguları destekler niteliktedir.

Öz Etkililik-Yeterlilik ölçeğine göre, anket katılımcılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediklerini ortaya koymak için yapılan Kruskall Wallis testi sonuçlarına göre katılımcı öğrenciler yaş grupları ve öz etkililik-yeterlik ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Keskin ve Orgun'un (2006) çalışmasında, öğrencilerin yaş grupları ile öz etkililik-yeterlik ölçeği toplamı, davranışı sürdürme, davranışı tamamlama ve engellerle mücadele alt ölçek puanları arasında yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu çalışma sonuçları da bulguları desteklemektedir. Diğer değişkenler olan ailenin gelir düzeyi ve öğrenim görülen bölüm değişkenleri açısından da bir farklılık göstermemekte, sadece katılımcı öğrencilerin yaşadığı yer değişkenine göre grup ortalamaları anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney U testi sonucunda katılımcı öğrenciler “yaşanılan yer” değişkeninde söz konusu farklılığın büyükşehirde yaşayanlar ile köy, ilçe merkezi ve il merkezinde yaşayanlar arasında olduğu görülmektedir. Bunun yanında kasabada yaşayanlarda bir farklılık tespit edilmemiştir. Ailesi ilçe merkezinde bulunan öğrencilerin genel Öz etkililik-yeterlik puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Sezer ve arkadaşları (2006) ve Gül ve Adıgüzel (2015) tarafından yapılan çalışmalar da, yapılan araştırma bulgularını destekler özellikle olmakta ve ilçede büyüyen gençlerin öz etkililik-yeterlik algıları köyde büyüyen öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Öz etkililik-yeterlilik ölçeğine ilişkin korelasyon analizinde elde edilen korelasyon sonuçları, davranışı tamamlama faktörünün davranışa başlama ve sürdürme faktörleriyle olan korelasyon sonuçları haricinde 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiş. Bu sonuçlar ışığında Öz etkililik-yeterlilik ölçeğine göre davranışa başlama faktörü ile davranışı sürdürme faktörü arasında yüksek bir ilişki ($r=0,818$) olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öz etkililik-yeterlik her birey için önemli olmasının yanında, öğrenciler için ayrı bir önem taşımakta olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin öz etkililik-yeterliklerinin artırılması için, eğitim veren akademisyenler ve aileleri tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü öz etkililik-yeterliği yüksek öğrencilerin daha başarılı, daha aktif ve girişimci, olumsuz durumların üstesinden gelmek için çaba harcaması beklenen bir durumdur. Bunun yanında, öğrencilere bazı sorumlulukların verilmesi ve başarılı eylemlerin ödüllendirilmesi öz etkililik-yeterliği daha da artmasını sağlayacaktır. Sağlık hizmetinin niteliğini belirleyen önemli etmenlerden biri çalışanların niteliğidir. Yapılan çalışmalar öz etkililik-yeterlik yeterlik düzeyleri yüksek olan bireylerin sosyal yaşamlarında ve çalışma yaşamlarında daha başarılı olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla; sağlık teknikeri eğitiminde yalnızca mesleki bilgi ve beceri kazandırma amaç olmayıp, öğrencilerin öz etkililik-yeterlik etkililik düzeyinin geliştirilmesine katkıda bulunacak stratejilerin geliştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yiğitbaş ve Yetkin (2003), öğrencilerin uygulamalı derslerin teorik eğitimini tamamladıktan sonra, daha donanımlı bir şekilde uygulama alanına çıkarılırlarsa, öz etkililik-yeterlik etkililik durumlarının olumlu bir şekilde gelişebileceğini ileri sürmüşlerdir. Aynı durumun, eldeki araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencileri için de geçerli olabileceği varsayılabilir. Özellikle sağlık alanındaki konuların önemi sebebiyle konunun üzerinde önemle durulması gerekliliğini bir kez daha ön plana çıkarmaktadır. Bu konuda sağlık hizmetleri alanında görev yapan eğitimcilerin, öğrencilerin olumlu yönlerini takdir etme, basitten karmaşığa doğru bir yol izleme, öz etkililik-yeterlik algılarını geliştirici bir tutum sergileme ve problem çözme gibi stratejileri kullanarak

öğrencilerin öz etkililik-yeterlik düzeyinin geliştirilmesine katkıda bulunmaları ve ayrıca bu çalışmaların sadece eğitim kurumları ile sınırlı kalmadan öğrencilerin uygulama derslerini gördükleri kurumlarla işbirliğine gidilerek buralarda da destekleyici çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, Veysel ve Diken, İbrahim H (2009). Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 29-37.
- Azar, Ali (2010). Ortaöğretim Fen Bilimleri ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.
- Bandura A (1982). Self-efficacy mechanism in human agency, *American Psychologist* 37(2),122-47
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change, *Psychology Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In v. S. Ramachaudran (ed.), *Encyclopedia Of Human Behavior*, 4,71-81. New York: Academic Press.
- Bıkmaz, F.(2004). Sınıf Öğretmenlerinin Fen Öğretiminde Öz-yeterlilik İnancı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Milli Eğitim Dergisi*, s.161.
- Bıkmaz, F. (2002). Fen Öğretiminde Öz-Yeterlilik İnancı Ölçeği, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 1(2), 197-210.
- Çetin, F. (2011). Örgüt İçi Girişimcilik Öz Yeterlilik Algısı ve Kontrol Odağının Rolü, *Business and Economics Research Journal*, 2(3), 69-85.
- Epçaçan, C. ve Demirel Ö. (2011). Okuduğunu Anlama Öz Yeterlilik Algısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 120-128.
- Gözüm S, ve Aksayan S. (1999). Öz-Etkililik-Yeterlilik ölçeğinin Türkçe formunun güvenirlilik ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi HYO Dergisi*, 2, 21-34.
- Gül İ, Adıgüzel O. (2015). Sağlık Kurumları Yöneticiliği Lisans Bölümü Öğrencilerinin Öz Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36),864-878.
- Keskin G. Ü., Orgun F. (2006). Öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri İle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 7, 92-99
- Luszczynska, A., Scholz, U. ve Schwarzer, R. (2005). The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies, *The Journal of Psychology*, 139(5), 439-457.
- Otacioğlu S.G. (2008). Müzik Öğretmenliği Okul Deneyimi I Uygulamalarına Katılan Öğretmen Adaylarının Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 197-210.

- Senemoğlu N. (2001). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim-Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi,
- Schwarzer, R. ve R. Fuchs. (1995). Changing Risk Behaviors and Adopting Health
- Sherer, M., Maddux, J., Mercandante, B., Prentice – Dunn, S., Jacobs B ve Rogers R. (1982). The self efficacy scale: construction and validation. *Psychol Rep*, 51, 663-671.
- Yentür Doni, N., Şimşek, Z., Gürses, G. ve Özer, M. S. (2008) Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Öz-Etkililik Yeterlik Düzeyleri. *III. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları Sempozyumunda Sunulmuş Poster*.
- Yıldırım, Fatma ve İlhan, İ. Özgür (2010). Genel Öz Yeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.
- Yiğitbaş, Ç. ve Yetkin, A. (2003). Sağlık Yüksek Okulu Öğrencilerinin Öz-Etkililik-Yeterlik Düzeyinin Değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 7(1), 6-13.